

FRANCISZEK GLURA – DZIAŁACZ RUCHU LUDOWEGO NA ZIEMI GOSTYŃSKIEJ

W pierwszych miesiącach po zakończeniu II wojny światowej poważną siłą polityczną w Polsce stanowił ruch ludowy. Osobą, która przystąpiła energicznie do odtwarzania stronnictwa chłopskiego, był Stanisław Mikołajczyk. 8 lipca 1945 roku w Warszawie konferencja członków przedwojennego Naczelnego Komitetu Wykonawczego Stronnictwa Ludowego (dalej: NKW SL), Centralnego Kierownictwa Ruchu Ludowego i przedstawiciele wojewódzkich zarządów Stronnictwa Ludowego „Roch” wyłoniła Tymczasowy NKW SL z Wincentym Witosem na czele. Wiceprezesami NKW zostali: Stanisław Mikołajczyk, Władysław Kiernik, Józef Niecko¹. 22 sierpnia 1945 roku powstało ostatecznie Polskie Stronnictwo Ludowe (dalej: PSL), którego prezesem został Wincenty Witos. Jednak wobec jego podeszłego wieku i postępującej choroby kierowniczą rolę odgrywał wiceprezes Stanisław Mikołajczyk, zdecydowany rzecznik niezależności ruchu ludowego od komunistów². We wrześniu i październiku 1945 roku powiatowe zjazdy chłopskie wyraziły zdecydowaną wolę przystąpienia do partii niezależnej od komunistów. W wyniku zlikwidowania przez komunistyczne władze Polski podziemia niepodległościowego i rozbicia struktur oporu społecznego, PSL Mikołajczyka stało się jedyną platformą opozycji, jaka sprzeciwiała się porządkowi wprowadzonemu przez nowe władze na czele z Bolesławem Bierutem.

W powiecie gostyńskim głównym organizatorem ruchu ludowego był Jan Olejniczak, bliski współpracownik Stanisława Mikołajczyka. Wziął udział w pierwszym kongresie PSL w Warszawie, pełnił funkcję członka Zarządu Wojewódzkiego PSL w Poznaniu. Jako aktywny działacz ruchu ludowego, opozycyjnego wobec nowych władz, był aresztowany i represjonowany. W latach 1946-1947 przebywał w areszcie w Gostyniu i Poznaniu, skąd został zwolniony dzięki osobistej interwencji prezesa Mikołajczyka³.

---

¹ A. Albert, *Najnowsza Historia Polski*, t. II, Warszawa 1993, s. 34.

² Tamże, s. 35.

³ Instytut Pamięci Narodowej w Poznaniu (dalej: IPN w Poznaniu), sygn. Po 05/143; A. K o k o t, I. K u n c e w i c z, S. W a r z y c h a, *Polskie Stronnictwo Ludowe. Tajny aparat wy-*

Do grona organizatorów ruchu ludowego na ziemi gostyńskiej należy zaliczyć urodzonego 4 grudnia 1910 roku w Chwałkowie Franciszka Glurę⁴. Znany był lokalnej społeczności z prowadzonej w okresie międzywojennym aktywności politycznej oraz pracy społecznikowskiej. W tym okresie zainicjował powstanie, a następnie pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Krobi, a w 1937 roku założył koło Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”.

Po wkroczeniu Niemców do Krobi we wrześniu 1939 roku, Franciszek Glura na krótko trafił do zlokalizowanego w miejscowym Ratuszu aresztu. Mimo zagrożenia represjami ze strony okupantów wiosną 1940 roku przyłączył się do organizacji konspiracyjnej Bataliony Chłopskie (dalej: BCH), która w powiecie gostyńskim dość szybko stworzyła swoje podziemne struktury. Na ich czele stał Jan Woźny z Pudliszek, który piastował funkcję komendanta. Ponadto w skład komendy powiatowej weszli: zastępca – Władysław Czajka z Krobi, Waclaw Zygmianiak oraz bracia Franciszek i Jan Glura z Chwałkowa. Zygmianiak zajmował się informacją, Franciszek miał przypisaną funkcję rozpoznania, a Jan łączności. Struktury komendy powiatowej BCH w Gostyniu obejmowały także rejon Krobi, Pudliszek, Ciołkowa, Gogolewa, Borku, Starej Krobi i Pępowa. Franciszek Glura, który z zawodu był radiomechanikiem, zaopatrywał poszczególne punkty nasłuchu w potrzebny sprzęt i dokonywał jego naprawy⁵.

Centrum pozyskiwania wiadomości radiowych ze świata znajdowało się w Chwałkowie w mieszkaniu Michała Glury – ojca Franciszka i Jana. W oparciu o usłyszane wiadomości redagowali w papierowej wersji biuletyn informacyjny. Gazetki rozchodziły się wśród zaufanych ludzi w okolicznych wioskach powiatu gostyńskiego, rawickiego i krotoszyńskiego. Niemcy przypuszczali, że Franciszek Glura może prowadzić niedozwoloną z punktu widzenia władz okupacyjnych działalność. W związku z tym został objęty stałą obserwacją gestapo. Przeprowadzono kilkakrotnie rewizje w jego mieszkaniu, podsłuchiowano rozmowy domowników pod oknami. Działania okupanta nie dawały pozytywnego rezultatu, który mógłby zostać wykorzystany do podjęcia działań represyjnych. Momentem przełomowym w prowadzeniu dalszej konspiracji było odnalezienie przez Niemców notatek pochodzących z nasłuchu u brata Jana. Z tego też powodu został aresztowany i osadzony w areszcie w Krobi, z którego zbiegł.

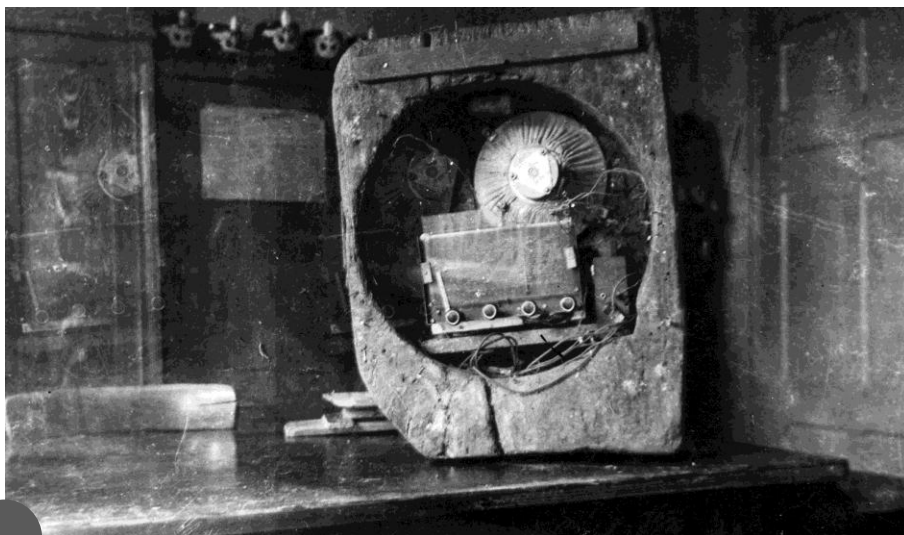
borczy w Wielkopolsce w powiatach Chodzież-Czarnków-Gniezno-Gostyń-Jarocin-Kalisz-Kępno-Koło-Konin 1945-1947, Opracowanie nr 213, Wydział „C” WUSW w Poznaniu, s. 164.

⁴ Biogram Franciszka Glury znajduje się na stronie internetowej Muzeum w Gostyniu, <https://tmijurl.com/9f9399d154e6/> [Dostęp: 8 września 2022 roku].

⁵ S. Z b i e r s k i, *Nad Wartą Ludowa Straż. Wykaz komend BCH powiatowych i gminnych w czterech powiatach*, Warszawa 1966, s. 310-311.

*Franciszek Glura podczas pracy nad Biuletynem Informacyjnym.
Fot. Zbiory Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie*

*Odbiornik radiowy schowany w pniu drzewa.
Fot. Zbiory Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie*

W konsekwencji tego wydarzenia gestapo 14 września 1941 roku aresztowało ojca Michała i brata Franciszka. W trakcie domowej rewizji Niemcom nie udało się znaleźć żadnych kompromitujących materiałów. Zniechęcony i rozwścieczony żandarm silnie pchnął pień do rąbania drzewa, w którym tkwiła siekiera. Przewrócony pień odsłonił schowek, w którym

wmontowane było radio⁶. Ten przypadek spowodował dalsze reperkusje. Ojciec i syn trafili do krobskiego więzienia, gdzie przez sześć dni byli przesłuchiwani przez miejscowego gestapowca. 21 września skuci kajdanami zostali przetransportowani do więzienia w Lesznie, mieszczącego się przy sądzie. Tam też po wstępnym przesłuchaniu zostali wyznaczeni do ciężkich prac budowlanych, które kończyły się skrajnym wyczerpaniem i ranami rąk, a każde spotkanie Franciszka z przesłuchującymi go Niemcami naznaczone było biciem po plecach i głowie.

4 listopada 1941 roku wspólnie z ojcem zostali przewiezieni do Fortu VII w Poznaniu. W tej ponurej fortyfikacji zlokalizowano pierwszy niemiecki obóz koncentracyjny w okupowanej Polsce. Pierwszego dnia pobytu w forcie Franciszek Glura trafił do celi nr 62. Na drugi dzień znalazł się w bunkrze nr 58. Pomieszczenie to, w którym słoczono 170 więźniów, nie posiadało wystarczającego dostępu do świeżego powietrza, ponieważ jedynym jego źródłem było małe okienko. Dla potrzeb umieszczonych w nim skazańców znajdowały się tylko piętrowe, drewniane łóżka. W trakcie pierwszych tygodni pobytu w forcie Franciszek Glura był świadkiem okrutnych metod represji, jakie stosowali wobec więźniów obozowi strażnicy⁷.

Ratując życie Franciszek, znający podstawy stolarstwa, zgłosił się do pracy w obozowym warsztacie. Po pewnym czasie został skierowany do budowy obozowych baraków, początkowo na Starołęce, a następnie w Żabikowie pod Poznaniem. 22 lipca 1943 roku część pracujących przy budowie żabikowskiego obozu została wtłoczona do wagonów kolejowych, we wnętrzu których znajdowały się kabiny przeznaczone maksymalnie dla czterech ludzi. Niemcom udało się „upchnąć” w każdej z nich od siedmiu do ośmiu osób. Po piętnastogodzinnej podróży transport dowiózł Franciszka Glurę i jego towarzyszy do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu⁸. Według zachowanej dokumentacji obozowej, Franciszek trafił do Konzentrationslager Auschwitz 24 lipca 1944 roku i oznaczono go numerem 131046. Pod datą 22 października 1944 roku odnotowany został jako więzień KL Auschwitz III-Jaworzno, gdzie pracował przy jego budowie w komandzie stolarzy.

Ze znajdującej się w obozowym Archiwum ankiety Franciszka Glury wypełnionej przez niego osobiście w 1975 roku wynika, że zbiegł 23 stycznia 1945 roku w czasie ewakuacji podobozu w okolicach Blechhammer⁹. Jego

⁶ Tamże, s.191.

⁷ IPN w Poznaniu, sygn. Po 799/142: *Akta sprawy Wydziału IV Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu przeciwko Franciszkowi Glurze. Wspomnienia Glury z pobytu w obozach w czasie II wojny światowej spisane na potrzeby śledztwa*, k. 33-34.

⁸ Tamże, k. 37.

⁹ Pismo z 29 kwietnia 2021 roku Zespołu Biura do Spraw Byłych Więźniów, Archiwum Muzeum Auschwitz-Birkenau w sprawie kwerendy w częściowo zachowanych aktach KL Auschwitz dotyczących Franciszka Glury.

Janowano, 16. 7. 1944
Auschwitz, den...

Liebe Mütter und Schwester! Euerer
 l. Brief vom 11. 7. 44 habe ich am
 15. ds. erhalten. Ich freue mich,
 daß bei Euch alles beim alten ist,
 was ich Gott sei Dank auch von
 mir berichten kann. Auch das
 wöchentliche Paket ist planmäßig
 hier eingetroffen. Für Euren lieben
 Brief und das Paket meinen
 besten Dank! Viele herzliche Grüße
 an alle Bekannten, Euch grüßt
 und küßt innigst

Postzensurst IIe
 K. L. Auschwitz
 (4)
 gedruckt Franciszka

Grüße für Apieszka und Vicia!

Korespondencja Franciszka Glury z obozu KL Auschwitz.
 Zbiory Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie

ojciec, Michał, nie przeżył wojny. Wiadomo, że 3 września 1943 roku został przywieziony do KL Auschwitz transportem z Poznania. W obozie został zarejestrowany jako więzień pod numerem 145659. Między 6 grudnia 1943 rokiem a 21 lutego 1944 roku notowany jest na listach szpitala więziennego bloku 20 – oddział chirurgii. Zginął w KL Auschwitz 2 marca 1944 roku. Datę zgonu podał syn w korespondencji z tutejszym Archiwum¹⁰. Okupację niemiecką przeżył brat Jan, który po ucieczce z krobkiego aresztu przedostał się do okupowanej Warszawy¹¹.

W lutym 1945 roku Franciszek wrócił do Chwałkowa i włączył się w odbudowę zniszczonego działaniami wojennymi kraju. Od władzy powiatowej otrzymał nominację na pełnomocnika do zorganizowania mleczarni w Chwałkowie. Wyszedł z pomysłem zorganizowania uniwersytetu ludowego w pałacu w Chwałkowie. W związku z prowadzoną działalnością polityczną w szeregach Stronnictwa Ludowego i Polskiego Stronnictwa Ludowego przeprowadził się do Gostynia. Aktywnie działał w terenie, zakładając liczne koła stronnictwa chłopskiego na terenie powiatu gostyńskiego.

W tym czasie pierwsze koło Stronnictwa Ludowego w powiecie gostyńskim zostało zorganizowane w Bodzewie 19 marca 1945 roku. 2 maja 1945 roku zawiązał się Tymczasowy Zarząd Powiatowy Stronnictwa Ludowego pod kierownictwem Jana Olejniczaka. W jego składzie znaleźli się: Ignacy Jędryczka, Stanisław Sarbinowski oraz Franciszek Glura. Gwałtowny wzrost liczby członków stronnictwa pozwolił zorganizować 1 lipca 1945 roku zjazd SL z udziałem 170 delegatów, na którym wybrano zarząd powiatowy w składzie: Jan Olejniczak z Starej Krobi – prezes, Ignacy Lewandowski z Gębic – wiceprezes, Franciszek Glura z Gostynia – sekretarz, Franciszek Grzesiak z Podrzecza – skarbnik¹².

Wyłoniony zarząd powiatowy przystąpił do aktywnej pracy na rzecz rozbudowy struktur partyjnych i pozyskiwania nowych członków. Efekt wyężonej działalności propagandowej był taki, że pod koniec września 1945 roku SL w Gostyńskim dystansowało pod względem liczebnym obie partie robotnicze PPS i PPR.

22 sierpnia 1945 roku Prezydium Krajowej Rady Narodowej wyraziło zgodę na działalność nowej partii o nazwie Polskie Stronnictwo Ludowe, do której przeszła większość członków SL. Na wieść o tym Zarząd Wojewódzki SL w Poznaniu 14 września 1945 roku podjął uchwałę o zmianie nazwy partii na Polskie Stronnictwo Ludowe. W Gostyniu na zjeździe powiatowym SL,

---

¹⁰ Pismo z 9 września 2022 roku Zespołu Biura do Spraw Byłych Więźniów, Archiwum Muzeum Auschwitz-Birkenau w sprawie kwerendy w częściowo zachowanych aktach KL Auschwitz dotyczących Michała Glury.

¹¹ S. Z b i e r s k i, *Nad Wartą Ludowa Straż...*, s. 191.

¹² IPN w Poznaniu, sygn. Po 0/6/121/3: *Kontrwywiadowcza charakterystyka powiatu gostyńskiego*, k. 4.

który odbył się 23 września 1945 roku, także przyjęto bez sprzeciwów linię polityczną zarządu wojewódzkiego i uchwalono zmianę nazwy na PSL. Informacja ta rozeszła się po ziemi gostyńskiej w błyskawicznym tempie i spowodowała duże zainteresowanie społeczeństwa tą formacją polityczną.

We wrześniu 1946 roku funkcjonariusze gostyńskiego Urzędu Bezpieczeństwa szacowali liczebność tej partii w powiecie gostyńskim na 2 500 członków zrzeszonych w 46 kołach wiejskich i w czterech miastach: Gostyń, Krobia, Borek, Poniec. Do najaktywniejszych kół zaliczano: Daleszyn, Rębowo, Głoginin, Starą Krobię, Sułkowice, Ludwinowo, Czajkowo, Bodzewo i Żytowiecko. Na terenie powiatu funkcjonowało 38 kół Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”, których liczebność wynosiła około 1 000 członków¹³. Ten masowy napływ nowych członków wiązał się z nadzieją, że zbliżające się wybory spowodują większą niezależność Polski od Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich przy poparciu państw Europy Zachodniej. W listopadzie 1945 roku PSL liczyło w Polsce 200 000 członków, a w styczniu 1946 roku już 540 000 osób¹⁴.

Bardziej precyzyjne dane na temat liczebności członków gostyńskiego Polskiego Stronnictwa Ludowego podał w piśmie do naczelnika Wydziału V WUBP w Poznaniu zastępca gostyńskiego UBP podporucznik Adamczak. W tym ściśle tajnym dokumencie poinformował on przełożonych, że partia ta liczyła 1 853 członków¹⁵.

Tabela 1

Liczba członków PSL w poszczególnych gminach i miastach powiatu gostyńskiego

Gmina/miejscowość	Liczba członków
Miasto Gostyń	53
Gmina Gostyń	254
Gmina Piaski	218
Gmina Borek	131
Gmina Pępowo	419
Miasto Krobia	24
Gmina Krobia	533
Gmina Poniec	221
Razem	1853

¹³ Tamże, k. 12.

¹⁴ A. Albert, *Najnowsza Historia Polski*, t. II..., s. 36.

¹⁵ IPN w Poznaniu, sygn. Po 003/173, t. II: *Sprawa operacyjnego rozpracowania kryptonim „Prawica Ludowa”, pismo ppor. Adamczaka do Naczelnika Wydziału V WUBP w Poznaniu*, k. 158-159.

Tak gwałtowny wzrost popularności legalnie działającej, niezależnej partii politycznej spowodował początek jej brutalnego zwalczania. Wydział V WUBP w Poznaniu w lutym 1946 roku zalecił Powiatowym Urzędowi Bezpieczeństwa Publicznego planowe działanie operacyjne wobec PSL. Referat V PUBP w Gostyniu, realizując zadania ochrony powstających partii politycznych w powiecie, w kwietniu 1946 roku pozyskał pierwszego informatora, który miał pomóc w rozpracowaniu aktywnych członków PSL¹⁶.

Pierwsze represje zastosowane przez funkcjonariuszy gostyńskiego Urzędu Bezpieczeństwa wobec działaczy PSL miały miejsce w okresie poprzedzającym referendum ludowe 30 czerwca 1946 roku. Na rozkaz szefa PUBP Gostyń skonfiskowano 15 000 ulotek wyborczych z drukarni w Gostyniu oraz zatrzymywano profilaktycznie aktywnych członków tej partii pod zarzutem głoszenia propagandy przeciwko PPR. W lipcu 1946 roku Referat V PUBP założył sprawę obiektową na PSL pod kryptonimem „Wierzbina”¹⁷. W ramach tej sprawy w październiku 1946 roku pozyskano do współpracy w charakterze informatorów trzy kolejne osoby ze środowiska PSL. Dysponując czterema osobowymi źródłami informacji, funkcjonariusze przystąpili do realizacji, w myśl wydanej 2 października 1946 roku instrukcji Dyrektora Departamentu V MBP w sprawie pracy operacyjnej służby bezpieczeństwa w okresie przedwyborczym do sejmu. Ustalono skład osobowy aparatu wyborczego PSL na powiat gostyński, łącznie 160 osób, w tym: komisarza powiatowego, gminnych mężów zaufania, obwodowych mężów zaufania, trzech gońców z powiatu do województwa i składy komisji powołanych na okres wyborów¹⁸.

Wyniki referendum ludowego w Polsce, jak i w powiecie gostyńskim, były wielkim rozczarowaniem dla większości społeczeństwa. Okoliczności zwycięstwa strony komunistycznej budziły wielkie wątpliwości.

¹⁶ IPN w Poznaniu, sygn. Po 05/143; A. K o k o t, I. K u n c e w i c z, S. W a r z y c h a, *Polskie Stronnictwo Ludowe...*, s. 165.

¹⁷ Postanowienie o zaprowadzeniu sprawy obiektowej kryptonim „Wierzbina” na PSL w powiecie gostyńskim brzmi następująco: „Ja szef Sekcji V referatu II Jarosławski Mieczysław funkcjonariusz PUBP w Gostyniu mając na uwadze doniosłość i znaczenie obiektu PSL, którego siedziba powiatowego zarządu znajduje się w Gostyniu [...], którego członkowie zarządu i koła prowadzą wyrotową propagandę przeciwko Rządowi Jedności Narodowej i państwa demokratycznego. Stronnictwo przejawia aktywna działalność na terenie pow. gostyńskiego potępia działalność partii wchodzących w skład bloku demokratycznego, w tym samym rzuca im kłody pod ich rozwój. Dla wykrycia wyrotowej działalności tego stronnictwa i położenia kresu ich przestępczej działalności postanawia zaprowadzić sprawę na obiekt i nadać Kryptonim „Wierzbina” i przystąpić do jego opracowania”, Zob. IPN w Poznaniu, sygn. Po 003/173 t. II: *Sprawa operacyjnego rozpracowania kryptonim „Prawica Ludowa”*. k. 2.

¹⁸ IPN w Poznaniu, sygn. Po 0/6/121/6: *Charakterystyka terenu po linii partii politycznych*, k. 69.

Ocena wyników referendum zdominowała powiatowy zjazd PSL w Gostyniu, który odbył się 14 lipca 1946 roku. Krytycznie oceniono działania partii opowiadającej się za socjalistycznym i komunistycznym modelem ustroju państwa polskiego. Na zjeździe tym postanowiono prowadzić zgodnie z linią władz centralnych partii dalsze działania mające na celu zwiększanie liczebności stronnictwa i wykorzystania tej przewagi liczebnej podczas zbliżających się wyborów. PSL podjęło także decyzję o niewiązaniu się z partiami z bloku demokratycznego i zastrzyło swe działanie przeciwko nim. W związku z tym gostyńskie PSL odmówiło wzięcia udziału w święcie odrodzenia 22 lipca 1946 roku. Ważnym punktem zjazdu były wybory do Zarządu Powiatowego PSL. Prezesem gostyńskich ludowców został Jan Olejniczak, a Franciszek Glura wszedł w skład powiatowego zarządu¹⁹.

Wobec zbliżającego się terminu wyborów do Sejmu członkowie gostyńskiego PSL postanowili – wyciągając wnioski z przebiegu czerwcowego referendum – wcześniej przygotować się do kampanii wyborczej. Na zwołanym 13 października 1946 roku zebraniu kół powiatu gostyńskiego omówiono sprawy wyborów do Sejmu i powołano tajny aparat wyborczy. Komisarzem powiatowym i kierownikiem łączności na powiat gostyński został Franciszek Glura, a jego zastępcami: Bolesław Stępniewski i Jan Radoła²⁰.

Kampania wyborcza w listopadzie 1946 roku przybrała charakter walki politycznej między partiami zablokowanymi a PSL. Wiece i zebrania organizowane na wsiach i w miasteczkach przy użyciu grup operacyjnych „ludowego” Wojska Polskiego oraz praca operacyjna, częste rewizje i aresztowania aktywnych członków gostyńskiego PSL przyniosły pożądane efekty²¹. Odnotowano osłabienie działań PSL i występowanie członków. Rozwiązały się trzy koła tej partii, z których wystąpiło 85 członków. W listopadowym wydaniu „Woli Ludu”, organie prasowym PPR, podana została informacja, jakoby Franciszek Glura złożył oświadczenie o wycofaniu się z działalności w szeregach PSL. Na próżno starano się zdementować tę informację, która była fałszywa i spowodowana chęcią wywołania zamętu w szeregach sympatyków PSL. W grudniu 1946 roku gostyński PSL został poważnie osłabiony, ponieważ rozwiązano kolejnych 35 kół, a z szeregów partii wystąpiło około 1 000 członków. W tym momencie struktury gostyńskiego PSL liczyły blisko 700 członków²².

W nocy z 19 na 20 grudnia 1946 roku nieznani sprawcy dokonali włamania do biura PSL w Gostyniu. Dokonano zniszczeń i kradzieży mate-

¹⁹ IPN w Poznaniu, sygn. Po 05/143; A. K o k o t, I. K u n c e w i c z, S. W a r z y c h a, *Polskie Stronnictwo Ludowe...*, s. 170.

²⁰ Tamże, s. 170.

²¹ Tamże, s. 171.

²² IPN w Poznaniu, sygn. Po 0/6/121/6: *Charakterystyka terenu po linii partii politycznych*, k. 73.

riałów partyjnych. Sprawców napadu nie zdołano ustalić²³. Aż trudno uwierzyć, że włamywacze nie zostali zauważeni, mimo że rozpalili wielkie ognisko w centrum Gostynia. Oczywiście można przypuszczać, kto krył się za tym aktem politycznego wandalizmu. Brakowało jednak konkretnych dowodów wskazujących sprawców tego napadu. Podobne sytuacje miały miejsce w całej Polsce.

Szczegóły napadu na gostyńskie biuro PSL ujrzęły światło dzienne w wyniku przeprowadzonej kwerendy w zasobach archiwalnych Instytutu Pamięci Narodowej. Wśród ocalałych, nielicznych dokumentów wytworzonych przez organa bezpieczeństwa publicznego, zachował się raport, który był dołączony do akt osobowych funkcjonariusza UB Jana Pawlaka²⁴.

Otóż według autorów raportu pomysł napadu na siedzibę gostyńskiego PSL zrodził się po powrocie szefa PUBP w Gostyniu Jana Libudy²⁵ z odprawy w WUBP w Poznaniu. Za jego zgodą opracowany został plan włamania się do siedziby gostyńskiego PSL, która mieściła się niedaleko miejsca zamieszkania Franciszka Glury przy ulicy Nowa 13 [obecnie ulica Franciszka Olejniczaka]. Libuda zaangażował do tego działania dwóch funkcjonariuszy UB Janusza Tomaszewskiego, kierownika Sekcji Walki z Bandytyzmem oraz Jana Pawlaka, starszego referenta Sekcji V. W sprawę został wtajemniczony I sekretarz KP PPR w Gostyniu Stanisław Miłostan²⁶, który nie tylko poparł

²³ IPN w Poznaniu, sygn. Po 0/6/229/61, t. 10: *Wybory 1947, Powiat Gostyń, Sprawozdanie pięciodniowe dotyczące pracy przedwyborczej PUBP Gostyń do szefa WUBP w Poznaniu z 20.12.1946 r.*, k. 51.

²⁴ IPN w Poznaniu, sygn. BU 0154/5: *Akta osobowe Jana Pawlaka. Raport z 2.01.1947 r. przeciwko: Tomaszewskiemu Januszowi i Pawlakowi Janowi sporządzony przez naczelnika Wydziału dla Spraw Funkcjonariuszy WUBP w Poznaniu*, k. 69-70.

²⁵ Jan Libuda, syn Ignacego i Antoniny, urodzony 1 stycznia 1918 roku w miejscowości Rębów, w powiecie opatowskim, województwo kieleckie, narodowość polska, wyznanie rzymskokatolickie. Ukończył siedem klas szkoły powszechnej, z zawodu ślusarz-mechanik. W latach 1940-1943 służył w Armii Czerwonej, uczestnicząc w walkach z Niemcami. Był trzykrotnie ranny. 12 września 1944 roku został funkcjonariuszem aparatu bezpieczeństwa publicznego. Służba w szeregach sowieckiej armii spowodowała, iż został obdarzonym sporym zaufaniem przełożonych, ponieważ powierzono mu ważną funkcję członka poczty specjalnej przy PKWN. W nagrodę za dobrą pracę został awansowany 27 grudnia 1944 roku na stopień chorążego i wysłany na siedmioletni kurs do Centralnej Szkoły Bezpieczeństwa w Kujbyszewie. W lutym 1945 roku wraz z grupą operacyjną składającą się z 30 osób wyjechał do Poznania. Ich zadaniem było tworzenie załączków organów bezpieczeństwa na tych ziemiach. Początkowo pełnił obowiązki kierownika PUBP Żnin. 29 czerwca 1946 roku przeniesiony do Gostynia. Objął funkcję kierownika PUBP, którą sprawował do 15 listopada 1947 roku. Pod koniec 1947 roku skierowany został do dyspozycji Szefa WUBP w Poznaniu. 30 stycznia 1948 roku na własną prośbę zwolnił się z szeregów organów bezpieczeństwa w stopniu porucznika, IPN w Poznaniu, sygn. Po 0148/235: *Akta osobowe funkcjonariusza Jana Libudy*.

²⁶ Stanisław Miłostan, syn Józefa i Marii, urodzony 13 kwietnia 1902 roku w Gnieźnie. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Gnieźnie zatrudnił się jako robotnik rolny w Pawłowie.

pomysł akcji, ale także wskazał ubowcom cztery zaufane osoby, które miały udzielić pomocy w jego realizacji. Osoby te wywodziły się z szeregów komunistycznej organizacji młodzieżowej Związku Walki Młodych. Cała szóstka udała się pod siedzibę PSL w Gostyniu. Zadaniem funkcjonariuszy UB była obserwacja wylotu ulic w pobliżu budynku, a młodzi działacze Związku Walki Młodych o godzinie 1.30 weszli przez wybite okno do wnętrza. Przeprowadzili rewizję pomieszczenia, wszystkie akta partyjne wyrzucili przez okno i polali naftą, a następnie podpalili.

Wśród zniszczonych przedmiotów był między innymi portret wicepremiera Stanisława Mikołajczyka, sztandar Powiatowego Zarządu PSL, Sztandar ZMW „Wici”, kilkaset sztuk cegiełek, których sprzedaż miała zasilić fundusz wyborczy. Zrabowano 12 000 zł i maszynę do pisania. Sprawców napadu nie zdołano ujawnić, ponieważ nikt ich nie zauważył²⁷. Glura, choć mieszkał w tym samym budynku, w którym mieścił się lokal PSL, nic podejrzanego tej nocy nie słyszał i dopiero rano zobaczył efekty działań wandalii. Trudno nie oprzeć się wrażeniu, że zniszczenie dokumentów i zdemolowanie sekretariatu gostyńskich ludowców było doskonale zaplanowane i wykonane przez te same „siły” odpowiedzialne za proces niszczenia PSL w Polsce. W tym samym miesiącu działania funkcjonariuszy UB doprowadziły do rozwiązania dziewiętnastu kół PSL w miejscowościach: Drzewce, Czarkowo, Łęka Wielka, Skoków, Pudliszki, Żytowiecko, Domachowo, Bukownica, Pijanowice, Czajkowo, Gola, Kosowo, Daleszyn, Osowo, Michałowo, Lipie,

---

W 1916 roku wyjechał do Berlina, gdzie pracował w charakterze robotnika ciesielskiego. Tam zetknął się z ruchem socjalistycznym. Pod koniec 1918 roku wrócił do Gniezna. Brał udział w powstaniu wielkopolskim. Następnie podjął pracę sezonową w Cukrowni w Gnieźnie. W 1921 roku wstąpił do PPS. W latach 1924-1925 odbył służbę wojskową. Po powrocie do Gniezna w 1926 roku wstąpił do KPP i stał się jednym z głównych liderów tego ugrupowania politycznego na powiat gnieźnieński. Został członkiem egzekutywy KPP na okręg poznańsko-pomorski. Za nielegalną działalność polityczną był wielokrotnie aresztowany i skazany na karę jednego roku pobytu w więzieniu. Podczas okupacji niemieckiej pracował w Cukrowni w Gnieźnie i utrzymywał kontakty z członkami KPP i PPR z Poznania. Po wkroczeniu wojsk Armii Czerwonej na teren Gniezna został jednym ze współorganizatorów PPR na tym terenie. Przez cały rok 1945 pełnił funkcję I sekretarza KP PPR. Następnie piastował kolejno stanowiska I sekretarza w Ostrowie Wlkp. a od kwietnia 1946 roku KP PPR w Gostyniu. W grudniu 1948 roku przystąpił do PZPR i krótko, bo do 28 lutego 1949 roku, był I sekretarzem KP PZPR w Gostyniu. Później do sierpnia 1951 roku I sekretarz Komitetu Miejskiego PZPR w Gorzowie Wlkp. W tym samym roku został I sekretarzem KP w Środzie Wlkp., a w 1959 roku zastępcą członka Komitetu Centralnego PZPR – pełnił obie funkcje do końca życia. Był też członkiem Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Poznaniu, posłem na Sejm PRL II i III kadencji. Zmarł 7 lipca 1963 roku. Za działalność partyjną został odznaczony między innymi Orderem Budowniczego Polski Ludowej i Orderem Sztandaru Pracy II klasy, Archiwum Państwowe w Poznaniu, sygn. 4479, KW PZPR w Poznaniu: *Akta osobowe Stanisława Miłostana*.

²⁷ IPN w Poznaniu, sygn. Po 0/6/229/61, t. 10: *Sprawozdanie pięciodniowe dotyczące pracy przedwyborczej PUBP Gostyń do szefa WUBP w Poznaniu z 20.12.1946 r.*, k. 51.

Smogorzewo, Grabonóg, Strzelce Małe. W ten sposób – według ustaleń UB – partię opuściło około pięciuset członków²⁸.

Donos agenturalny pozwolił ujawnić fakt posiadania przez członków Zarządu Powiatowego PSL tajnej instrukcji dotyczącej organizacji wyborów do sejmiku w styczniu 1947 roku. Jedną z osób wytypowaną do posiadania tej instrukcji był sekretarz Zarządu Powiatowego PSL w Gostyniu Franciszek Glura. Aby zapoznać się z treścią tego dokumentu, funkcjonariusze UB postanowili przeprowadzić kontrolę osobistą. W tym celu próbowano zatrzymać Glurę na ulicy. Ten, orientując się w sytuacji, uciekł do domu. W pościgu za nim do mieszkania wdarli się także ubowcy. Glura chciał zniszczyć instrukcję, ale próba skończyła się niepowodzeniem. Częściowo zniszczona instrukcja trafiła w ręce funkcjonariuszy UB. Jeszcze tego samego dnia przeprowadzona została rewizja w przylegającym do domu pomieszczeniu sekretariatu PSL. Znaleziono zostały inne dokumenty partyjne, w tym matryca z tekstem przemówienia Stanisława Mikołajczyka w Krotoszynie. To zatrzymanie Glury uruchomiło proces przeszukań prywatnych mieszkań innych działaczy PSL, w tym Jana Olejniczaka – prezesa powiatowego PSL oraz Stanisława Jędrzycki i Jana Andrzejewskiego – prezesów gminnych kół tej partii. Wszystkich zatrzymano i po przesłuchaniu zwolniono²⁹.

W tym czasie areną polemiki i walki politycznej opozycji z przedstawicielami rządzących komunistów i organów bezpieczeństwa były obrady gostyńskiej Powiatowej Rady Narodowej, która rozpoczęła działalność po zakończeniu działań wojennych³⁰. W skład Rady Powiatowej weszli przedstawiciele powołani przez Rady Gminne i Wiejskie.

W następnych latach skład tego gremium często podlegał zmianom personalnym i ilościowym. Zdecydowana większość radnych reprezentowała Polską Partię Robotniczą, a po zjednoczeniu tego ugrupowania z Polską Partią Socjalistyczną w grudniu 1948 roku – Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą. Kształtujący się w powiecie gostyńskim układ sił politycznych nie znajdował odzwierciedlenia w Powiatowej Radzie Narodowej.

Tabela 2. przedstawia reprezentację Rady Powiatu Gostyńskiego w trakcie eliminacji PSL z mapy politycznej kraju³¹.

²⁸ IPN w Poznaniu, sygn. BU 0185/216/5: *PSL dot. przeciwdziałania SB na obszarze woj. poznańskiego*, k. 44.

²⁹ IPN w Poznaniu, sygn. Po 0/6/121/8: *Raport sytuacyjny szefa PUBP w Gostyniu za okres od 27.10. do 7.11.1946 r.*, k. 170.

³⁰ Archiwum Państwowe w Lesznie (dalej: APL), *Powiatowa Rada Narodowa w Gostyniu*, sygn. 2: *Protokolarz Powiatowej Rady Narodowej 1945-1950*, s. 23.

³¹ Tamże, s. 159.

Tabela 2

Struktura partyjna radnych powiatu gostyńskiego

Lp.	Imię i nazwisko	Wieś/miasto	Przynależność partyjna
1.	Władysław Czajka	Krobia	bezpartyjny
2.	Wacław Zygmanski	Gostyń	PPR
3.	Roman Ciemniak	Gostyń	PPS
4.	Wawrzyn Głowacki	Gostyń	PPS
5.	Stanisław Hübner	Gostyń	PPR
6.	Ignacy Jędryczka	Posadowo	PSL
7.	Feliks Jerzykowski	Gostyń	PPS
8.	Roman Janowski	Gostyń	bezpartyjny
9.	Wacław Kaźmierski	Gostyń	PPR
10.	Stanisław Kochowicz	Gostyń	SD
11.	Czesław Kobusiński	Gostyń	PPS
12.	Jerzy Kustos	Poniec	PPR
13.	Feliks Latosiński	Gostyń	bezpartyjny
14.	Jan Migas	Gostyń	SP
15.	Roman Nowak	Borek	PPR
16.	Franciszek Nadolny	Piaski	PPR
17.	Michał Owczarski	Piaski	SL
18.	Ludwik Patelak	Krobia	PPR
19.	Leon Paszkier	Gostyń	PPR
20.	Józef Paszkier	Grodzisko	bezpartyjny
21.	Edmund Sobański	Borek	SD
22.	Józef Sobierajski	Gostyń	PPR
23.	Franciszek Sikora	Piaski	SL
24.	Władysław Stachowski	Gostyń	bezpartyjny
25.	Bolesław Stempniewski	Grabonóg	bezpartyjny
26.	Antoni Szymanowski	Gostyń	PPR
27.	Jan Wachowski	Bodzewo	PPS
28.	Józef Wichłacz	Gostyń	SD
29.	Zygmunt Weinert	Borek	SP

Lp.	Imię i nazwisko	Wieś/miasto	Przynależność partyjna
30.	Tomasz Frydryszak	Szelejewo	PPS
31.	Jan Gruchała	Gostyń	PPS*
32.	Antoni Komosiński	Gostyń	SP
33.	Zygmunt Psarski	Gostyń	bezpartyjny
34.	Stefan Szymczak	Gostyń	SD
35.	Franciszek Świątek	Gostyń	bezpartyjny
36.	Jan Olejniczak	Sułkowice	PSL
37.	Maciołek**	Gostyń	bezpartyjny
38.	Jan Andrzejewski	Żychlewo	bezpartyjny
39.	Franciszek Dworak	Kunowo	bezpartyjny
40.	Franciszek Dworczak	Gostyń	SP
41.	Franciszek Glura	Gostyń	PSL
42.	Brunon Grzymisławski	Gostyń	bezpartyjny
43.	Józef Jankowiak	Michałowó	PSL
44.	Stanisław Kramarczyk	Maksymilianów	PSL
45.	Władysław Klepacki	Czeluścin	PSL
46.	Michał Mikołajczak	Poniec	PPR
47.	Ignacy Lewandowski	Gębice	PSL
48.	Marcin Olejnik	Rokosowo	PSL
49.	Jan Radoła	Czajkowo	PSL
50.	Franciszek Tomaszewski	Gostyń	PPR
51.	Marcin Turbański	Skoraszewice	bezpartyjny
52.	Franciszka Wawszczakowa	Brzezie	bezpartyjna

* winno być: PSL

** brak imienia

Warto odnotować, że stałymi członkami Powiatowej Rady byli: przedstawiciel komendy wojennej Armii Sowieckiej, sekretarz powiatowy PPR, komendant powiatowy MO oraz szef PUBP.

W połowie 1945 roku do radnych dochodziły skargi o stosowaniu brutalnych metod przez funkcjonariuszy MO i UB przeciwko działaczom opozycji. Wobec powtarzających się sygnałów potwierdzających nadużycie stosowania przemocy przy przeprowadzanych rewizjach, 3 lipca 1945 roku Zarząd Powiatowy PSL w Gostyniu wystąpił z oficjalnym wnioskiem do

Powiatowej Rady Narodowej, żeby powołać nadzwyczajną Komisję do wyjaśnienia zgłoszonych przypadków nieprawidłowości ze strony działalności organów bezpieczeństwa. Rada jednogłośnie poparła ideę powołania Komisji i wyłoniła jej skład. Członkami Komisji zostali: Jan Olejniczak z Sułkowic, Józef Sobierajski z Gostynia i Jan Wachowski z Bodzewa. Komisja miała urzędować w Sekretariacie Powiatowej Rady Narodowej, a o jej powstaniu zostały poinformowane wszystkie zarządy miejskie i wiejskie³². Niestety, nie są znane wyniki działalności Komisji. Stosowanie przez funkcjonariuszy gostyńskiego UB brutalnych metod powtarzało się i było przedmiotem interpelacji radnych na kolejnych posiedzeniach rady.

20 grudnia 1946 roku Jan Olejniczak poinformował o przypadkach przeprowadzania bez uzasadnienia rewizji u działaczy PSL. Przemówienie swe zakończył zgłoszeniem wniosku skierowanego do Prezydium Powiatowej Rady Narodowej o przedstawienie sprawy kompetentnym władzom. Także radny Radoła poinformował zebranych o wydarzeniu, jakie miało miejsce 14 grudnia 1946 roku. Został on przez funkcjonariusza UB Tomaszewskiego zabrany siłą z ulicy do siedziby PUBP, gdzie biciem i groźbą użycia wobec niego broni był zmuszany do złożenia zeznań przeciwko działaczom gostyńskiego PSL: Glurze i Olejniczakowi. Podobne zdarzenie miał Franciszek Glura, który bez powodu został pobity przez funkcjonariusza PUBP w Gostyniu Jana Pawlaka³³.

Wobec tak sformułowanych oskarżeń radny Zygmianiak wystąpił z wnioskiem o wezwanie na posiedzenie kierownika PUBP w Gostyniu. Tenże po pewnym czasie przybył na posiedzenie i złożył wyjaśnienia zakończone konkluzją, aby Powiatowa Rada Narodowa zwróciła się do WUBP z prośbą o wyrażenie zgody na przedstawienie tajnych dokumentów dotyczących „spraw o antyrządowej pracy na terenie powiatu gostyńskiego jakiej dopuszczają się członkowie PSL-u”. Libuda oświadczył, że jest gotów zaprezentować, po wcześniejszej zgodzie przełożonych, kompromitujące materiały³⁴.

O tym, że walka polityczna pomiędzy PSL a UB była zacięta, świadczyć może wystąpienie kierownika PUBP w Gostyniu na temat „band” grasujących na terenie powiatu kościańskiego i gostyńskiego pod dowództwem Mariana Rączki ps. „Kościuszko” oraz współpracy, jakiej mieli udzielać „bandzie” przedstawiciele PSL. Na dowód ich współpracy zaprezentował kilka faktów. Schwytyany przez organa bezpieczeństwa członek oddziału „Kościuszki” Józef Kunc miał zeznać, że środowisko PSL wspiera materialnie partyzantów, a jeden z członków tej partii Władysław Długi z powiatu kościańskiego miał udzielić przez 24 godziny schronienia „bandzie”. Innym faktem potwierdzającym współdziałanie opozycji politycznej ze zbrojnym

³² Tamże, s. 57.

³³ Tamże, s. 133.

³⁴ Tamże, s. 133.

ruchem oporu miały być organizowane wspólne spotkania, na których partyzanci wznosili okrzyki: „Niech żyje armia podziemna Mikołajczyka” oraz „Niech żyje Anders”³⁵. Według kierownika PUBP w Gostyniu te przytoczone dowody potwierdzały ścisłą współpracę środowiska PSL z „bandą”. Wobec tak sformułowanych insynuacji radny, a zarazem prezes PSL na ziemi gostyńskiej Jan Olejniczak, został zmuszony do odparcia zarzutów oraz wydania stanowczego oświadczenia. Złożył publicznie deklarację, w której poinformował, że partia, którą reprezentuje, prowadzi politykę jawnie i nie bierze udziału w pracy konspiracyjnej³⁶. Niestety, w protokolarzu Powiatowej Rady Narodowej brakuje szerszego opisu wystąpienia Jana Olejniczaka.

Tymczasem w raporcie szefa gostyńskiego UB z 26 grudnia 1946 roku czytamy:

Praca nasza w celu rozbicia PSL daje nam duże pozytywne rezultaty, z każdym dniem szeregi PSL słabną a członkowie ich masowo występują, składając deklaracje i swoje legitymacje w Powiatowym Zarządzie Stronnictwa Ludowego w Gostyniu [...] W dalszym ciągu przystąpiono do ostrych rewizji i represji przeciwko członkom PSL. W ostatnim okresie zostało rozbitych 21 kół: Drzewce, Czarkowo, Łęka Wielka, Skokówko, Pudliszki, Żytowiecko, Domachowo, Bukownica, Pijanowice, Czajkowo, Gola, Kosowo, Daleszyn, Stankowo, Stężycza, Osowo, Michałowo, Lipie, Smogorzewo, Grabonóg, Strzelce Małe w ogólnej liczbie członków 500. Na naszym terenie zostało nierozbitych kilka kół. Spośród tych kół rozbitych zwerbowaaliśmy 10 informatorów. Stan agentury wynosi 55 informatorów³⁷.

Wynik wyborów z 19 stycznia 1947 roku spowodował systematyczne występowanie z szeregów PSL. Pod koniec lutego 1947 roku w powiecie gostyńskim istniało 20 kół, które liczyły 520 członków. W marcu 1947 roku rozwiązało się 12 kół, a liczba członków partii spadła do 300. W maju 1947 roku zarząd pozostał w trzyosobowym składzie: Jan i Stanisław Olejniczakowie oraz Franciszek Glura. Część sympatyków partii przeszła do SL, które powstało w Gostyniu w 1946 roku³⁸.

25 maja 1947 roku w związku ze świętem ludowym Olejniczak i Glura zorganizowali w zabudowaniach członka PSL Szafrąńskiego w Krobi akademie, na którą przybył Stanisław Mikołajczyk. Ta nagła i niezapowiedziana wizyta wicepremiera i lidera partii chłopskiej zgromadziła wielu sympatyków. Jak podają źródła UB, zebrało się niemal 400 osób³⁹.

W sierpniu 1947 roku środowisko PSL było targane wewnętrznymi konfliktami. Powodem była krytyka Stanisława Mikołajczyka za osiągnięty

³⁵ Tamże, s. 139.

³⁶ Tamże, s. 140.

³⁷ IPN w Poznaniu, sygn. Po 05/143; A. K o k o t, I. K u n c e w i c z, S. W a r z y c h a, *Polskie Stronnictwo Ludowe...*, s. 164.

³⁸ Tamże, s. 175.

³⁹ Tamże, s. 175.

*Wizyta lidera PSL Stanisława Mikołajczyka w Wielkopolsce.
Fot. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie*

*Wizyta lidera PSL Stanisława Mikołajczyka w Wielkopolsce.
Fot. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie*

wynik wyborczy oraz brak zgody na pójście do wyborów wspólnie z partiami tak zwanego bloku. Kolejny cios był spowodowany rozłamem w kierownictwie poznańskiego PSL oraz procesem krakowskich działaczy tej partii oskarżonych o szpiegostwo. Rozprawy sądowe oraz spory partyjne wykorzystywane przez komunistyczną propagandę spowodowały masowe zjawisko występowania z partii.

Po sfałszowanych wyborach parlamentarnych w 1947 roku lider PSL Stanisław Mikołajczyk zagrożony aresztowaniem musiał opuścić Polskę. Pomocy udzielili mu pracownicy ambasady amerykańskiej i brytyjskiej. To oni zaaranżowali plan opuszczenia kraju na pokładzie statku „Baltavia”. W ten sposób komuniści pozbyli się lidera jedynej, opozycyjnej, legalnej partii działającej na scenie politycznej w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej. Wraz z opuszczeniem Polski przez Stanisława Mikołajczyka 21 października 1947 roku, rozpoczęła się ostateczna likwidacja „wroga nr 1” czyli PSL. Gostyńscy radni powiatowi, którzy reprezentowali takie partie, jak: Polska Partia Robotnicza, Polska Partia Socjalistyczna oraz Stronnictwo Ludowe, wystąpili z wnioskiem o wykluczenie z Powiatowej Rady Narodowej radnych bezpartyjnych i reprezentujących PSL. Oficjalne pismo w tej sprawie zostało odczytane w punkcie drugim obrad Powiatowej Rady Narodowej 20 października 1947 roku. Warto przytoczyć ten wniosek:

Radni z PPS, PPR, SL z głęboką troską śledzą wypadki, jakie mają miejsce w naszej pracy politycznej na terenie Sejmu i Rad Narodowych, w których zasiadają jeszcze członkowie PSL i stwierdzają, że stan taki nie może być tolerowany dłużej. Radni P.P.S., P.P.R. i S.L. stwierdzają, że P.S.L. stanęło po przeciwnej stronie planu realizującego zasady Manifestu Lipcowego, stanęło w szeregach wrogów ustroju demokratycznego, łączyło się z blokiem ludzi sympatyzujących z anglo-amerykańskimi kapitalistami dążącymi do wywołania wojny, popierało zbrojne podziemie wspierane przez elementy reakcyjne, rodzime i zagraniczne, trudniące się szpiegostwem, co wykazał proces krakowski w sprawie obalenia siłą i przemocą ustroju demokratycznego w Polsce, nie potrafiło dotąd zaprowadzić porządku w swoich szeregach i ostatnio skompromitowało się niczym nieuzasadnioną ucieczką swego przywódcy Mikołajczyka. Wytworzona dziś sytuacja nie może być tolerowana i radni PPS, PPR i SL stawiają wniosek nagły o wykluczenie z naszej rady wszystkich radnych z PSL, bezpartyjnych i sympatyzujących z rozpadającym się PSL⁴⁰.

Zastanawiające jest też to, że wyjątkowo na tym posiedzeniu nie było obecnych aż 22 radnych, którzy reprezentowali opozycję, za to byli obecni prawie wszyscy radni tworzący „blok demokratyczny”. Po odczytania pisma trzech radnych: Władysław Stachowski, Ignacy Jędrzycki i Roman Janowski opuściło salę posiedzeń. Tak więc na pięćdziesięciu dwóch członków rady, obecnych było dwudziestu siedmiu i oni stanowili kworum na posiedzeniu.

⁴⁰ APL, *Powiatowa Rada Narodowa w Gostyniu*, sygn. 2: *Protokolarz Powiatowej Rady Narodowej 1945-1950*, s. 161.

Ostatecznie w głosowaniu jawnym dwadzieścia osób poparło wnioski o wykluczenie radnych opozycji z Powiatowej Rady Narodowej, trzech było przeciwnych, czterech wstrzymało się od głosu. Wykluczeni zostali następujący radni:

1. Franciszek Dworak – bezpartyjny.
2. Józef Jankowiak – PSL.
3. Stanisław Kramarczyk – PSL.
4. Ignacy Jędrzycka – PSL.
5. Marcin Olejnik – PSL.
6. Jan Radoła – PSL.
7. Zygmunt Psarski – bezpartyjny.
8. Władysław Stachowski – bezpartyjny.
9. Franciszek Glura – PSL.
10. Brunon Grzymisławski – bezpartyjny.
11. Jan Andrzejewski – bezpartyjny.
12. Jan Olejniczak – PSL.
13. Władysław Klepacki – PSL.
14. Franciszek Świątek – bezpartyjny.
15. Franciszka Wawszczakowa – bezpartyjna.
16. Roman Janowski – bezpartyjny.
17. Ignacy Lewandowski – PSL⁴¹.

W ten haniebny sposób zakończyła działalność polityczną grupa radnych Powiatowej Rady Narodowej, w istocie przedstawiciele jedynej legalnej opozycji antykomunistycznej na terenie powiatu gostyńskiego.

Działacze, będący do Mikołajczyka wrogo nastawieni, przejęli władzę w stronnictwie i utworzyli PSL-Lewicę. To spowodowało rozgoryczenie i rozłam wśród członków PSL. Wobec zaistniałej sytuacji 15 grudnia 1947 roku zorganizowano zebranie powiatowych władz PSL w Gostyniu, w którym uczestniczył prezes tymczasowego zarządu wojewódzkiego PSL-Lewicy Jan Sajdak. W trakcie zebrania dokonano reorientacji politycznej, zaakceptowano współpracę z partiami robotniczymi i postanowiono połączyć ruch ludowy. W tym samym dniu wybrano zarząd powiatowy PSL-Lewicy w następującym składzie: Stanisław Bąk ze Starej Krobi – prezes, Jan Olejniczak ze Starej Krobi – wiceprezes, Marcin Olejniczak z Rokosowa – wiceprezes, Stanisław Olejniczak z Chwałkowa – sekretarz, Józef Andrzejewski z Rębowa – skarbnik⁴². W styczniu 1948 roku PSL-Lewica liczyła około 1 000 członków⁴³.

⁴¹ Tamże, s. 163.

⁴² IPN w Poznaniu, sygn. Po 003/173 t. II: *Sprawa operacyjnego rozpracowania kryptonim „Prawica Ludowa”, Skład osobowy Zarządu Powiatowego Stronnictwa Ludowego*, k. 338.

⁴³ IPN w Poznaniu, sygn. Po 05/143; A. K o k o t, I. K u n c e w i c z, S. W a r z y c h a, *Polskie Stronnictwo Ludowe...*, s. 177.

Rok później, 26 listopada 1949 roku, odbył się w Gostyńskim kongres zjednoczeniowy prokomunistycznego Stronnictwa Ludowego i PSL-Lewicy, w wyniku którego powstało, tak jak w całej Polsce, nowe ugrupowanie – Zjednoczone Stronnictwo Ludowe (dalej: ZSL). Pierwszym prezesem ZSL w powiecie gostyńskim został Jan Rybakowski⁴⁴. W ten sposób stronnictwo to stało się satelicką partią PZPR.

Mimo rozwiązania PSL dawni członkowie tego ugrupowania byli nadal aktywnie rozpracowywani przez funkcjonariuszy UB. Podporucznik Adamczak, zastępca szefa PUBP w Gostyniu, informował:

[...] w środowiskach b. PSL posiadamy agenturę w następujących gminach.
 Gmina Krobia, posiadamy inf. ps. „Wicek”, który się wywodzi z aktywu b. PSL, b. członek zarządu pow. b. PSL i prezes koła b. PSL Krobia Stara, który tkwi w środowisku i ma dotarcie do osób nas interesujących.
 Gmina Poniec. Posiadamy inf. ps. „Rolnik”, który się wywodzi z b. PSL i Wici jako zwykły członek.
 Gmina Pępowo. Posiadamy inf. ps. „Sroka”, który się wywodzi z aktywu b. PSL i był prezesem koła b. PSL na gromadę Ludwinowo⁴⁵.

Franciszek Glura za działalność polityczną był czternastokrotnie zatrzymywany przez organa bezpieczeństwa i wtrącany do gostyńskiego aresztu⁴⁶. Najdłuższy jego pobyt, który trwał od 11 grudnia 1947 roku do 13 marca 1948 roku, odnotowano w więzieniu PUBP w Gostyniu. Aresztowanie uzasadniano faktem, iż został: „...podejrzany o rozpowszechnianie fałszywych wiadomości mogących wyrządzić istotną szkodę interesom Państwa Polskiego”⁴⁷.

Główny cios został wymierzony w Glurę 28 listopada 1951 roku. Tego dnia oficer śledczy PUBP w Gostyniu Karol Matecki postanowił wszcząć śledztwo przeciwko niezłomnemu działaczowi ludowemu Franciszkowi Glurze. Powodem tej decyzji było podejrzenie, że w czasie okupacji hitlerowskiej, przebywając w obozie dla więźniów w Żabikowie koło Poznania, pełnił funkcję „kapo” i znęcał się nad więźniami⁴⁸. Zarzuty te zostały sformułowane przez śledczych Urzędu Bezpieczeństwa na podstawie donosu mieszkańca Poznania Stanisława Wójcika, który w latach 1942-1943 miał przebywać

⁴⁴ IPN w Poznaniu, sygn. Po 003/173, t. II: *Sprawa operacyjnego rozpracowania „Prawica Ludowa”*, k. 5.

⁴⁵ IPN w Poznaniu, sygn. Po 003/173, t. II: *Pismo ppor. Adamczaka do Naczelnika Wydziału V WUBP w Poznaniu*, k. 159.

⁴⁶ IPN w Poznaniu, sygn. Po 799/142, Sąd Wojewódzki w Poznaniu-Wydział IV karny, Akta sprawy przeciwko Franciszkowi Glurze: *Pismo adwokata Lecha Trynkowskiego do Prokuratury Wojewódzkiej w Poznaniu*, k. 109-110.

⁴⁷ IPN w Poznaniu, sygn. Po 0044/1: *Karty E-14 z KOI WUSW w Poznaniu*, k. 1-2.

⁴⁸ IPN w Poznaniu, sygn. Po 799/142, Sąd Wojewódzki w Poznaniu-Wydział IV karny, Akta sprawy...: *Protokół przesłuchania oskarżonego*, k. 27.

w obozie Żabikowie⁴⁹. To tam podobno zetknął się z Franciszkiem Glurą i doświadczył jego rzekomej współpracy z hitlerowskim okupantem. Co ciekawe, zeznania obciążające Glurę Wójcik złożył 4 czerwca 1951 roku przed oficerem śledczym WUBP w Warszawie⁵⁰. 27 listopada 1951 roku Glura został aresztowany i wtrącony do gostyńskiego aresztu⁵¹.

Stempel nagłówkowy

Poznań dn. 27 XI 1951 r. 30

Postanowienie o zatrzymaniu 16

W związku z prowadzonym dochodzeniem, postanawiam tymczasowo zatrzymać podejrzanego

Glurę Franciszka s. Miodoła
(podać nazwisko, imię i imię ojca)

zamieszkałego w Gostyniu ul. Półna 14.
(podać dokładny adres)

ZATWIERDZAM
Wojciech Trynkowski
podpis Szefa Urzędu

Pieczęć okrągła urzędu

Oficer śledczy
Henryk Kury
podpis

Powyższe postanowienie okazano mi
dn. 28/11 1951 r.
Jan. 20 20
podpis zatrzymanego

Ve B-2a Drukarnia Nr. 1

Postanowienie o tymczasowym zatrzymaniu Franciszka Glury. Zbiory IPN w Poznaniu

Po wielokrotnych przesłuchaniach 2 lipca 1952 roku rozpoczęła się przeciwko niemu rozprawa⁵². obrońcą oskarżonego Franciszka Glury został znany poznański adwokat Wojciech Trynkowski⁵³.

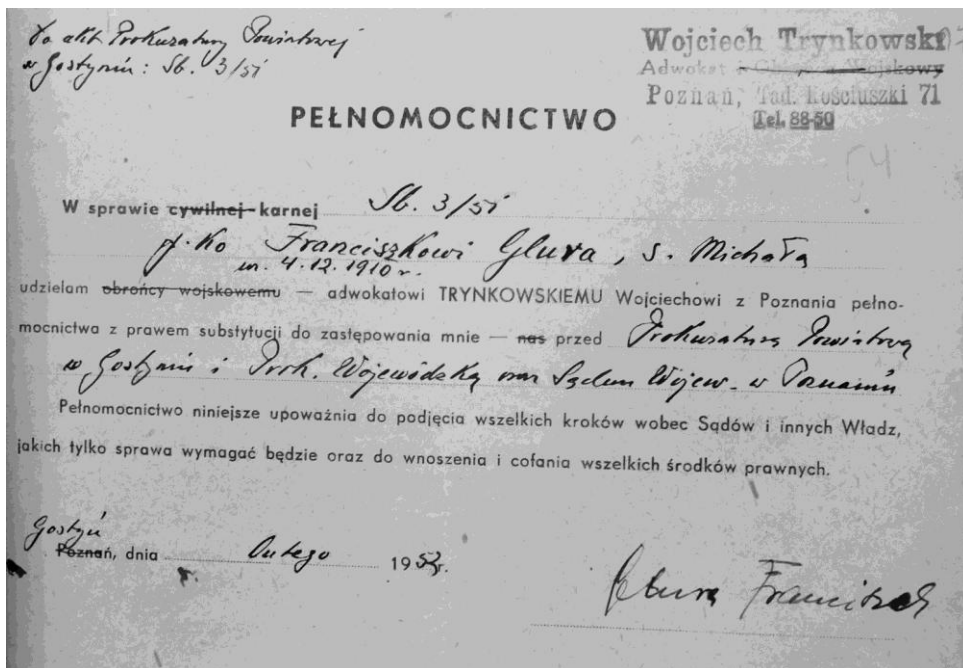
⁴⁹ Tamże, *Pismo Stanisława Wójcika do WUBP w Poznaniu*, k. 6-10.

⁵⁰ Tamże, *Protokół przesłuchania świadka Stanisława Wójcika*, k. 16.

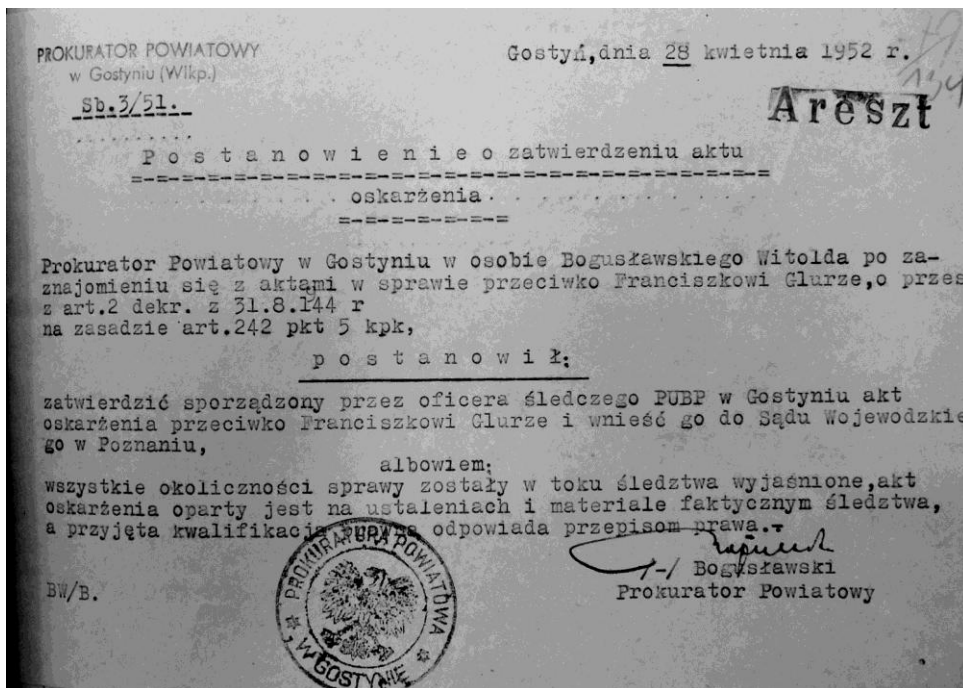
⁵¹ Tamże, *Postanowienie o zatrzymaniu podejrzanego*, k. 30.

⁵² Tamże, *Protokół rozprawy głównej*, k. 157.

⁵³ Wojciech Trynkowski urodził się 13 marca 1899 roku. Powstaniec wielkopolski, student prawa Uniwersytetu Poznańskiego, założyciel korporacji studenckiej „Lechia”, był jej pierwszym prezesem. Inicjator powstania i pierwszy prezes Poznańskiego Koła Międzykorporacyjnego w 1921 roku, ppor. rez. 7. dywizjonu artylerii konnej, po wojnie adwokat. Zob. <https://tnijurl.com/0be0b74126a6/> [Dostęp: 8 września 2022 roku].

Pełnomocnictwo Franciszka Glury dla adwokata Wojciecha Trynkowskiego.
Zbiory IPN w Poznaniu

Postanowienie Prokuratora Powiatowego w Gostyniu o zatwierdzeniu aktu oskarżenia przeciwko Franciszkowi Glurze. Zbiory IPN w Poznaniu

Sygn. akt. 86 (4) 3/17 80

POSTANOWIENIE
o przedłużeniu aresztu tymczasowego.

Dnia 29 kwietnia 1952r.

Prokurator Wojewódzki w Poznaniu
na zasadzie art. 158 § 2 kpk

postanowił:

zarządzony postanowieniem Sądu z dnia
Prokuratora
29 listopada 1951r. sygn. 86 3/17 wobec
Franciszka Glury podejrz art. 2 akw. 7 31.1.44 areszt
tymczasowy przedłużyć do dnia 29 maja 1952r.

Uzasadnienie:

Przedłużenie tymczasowego aresztu, jest uzasadnione tym, że
przewidy, dla których nastąpiło aresztowanie, nadal istnieje.

Prokurator Wojewódzki
W. J. Glura
Wiceprokurator

Postanowienie o przedłużeniu aresztu tymczasowego w toku śledztwa Prokuratora Wojewódzkiego.
G. P. Nr 18.
C.D.A.P. W-wa, Dobra 28 – zam. 627/zlec. – 200.000.
L.Z.G. Oddz. Nr 9 w Pabianicach – 200.000 – zam. 1005-50 D-1-35942

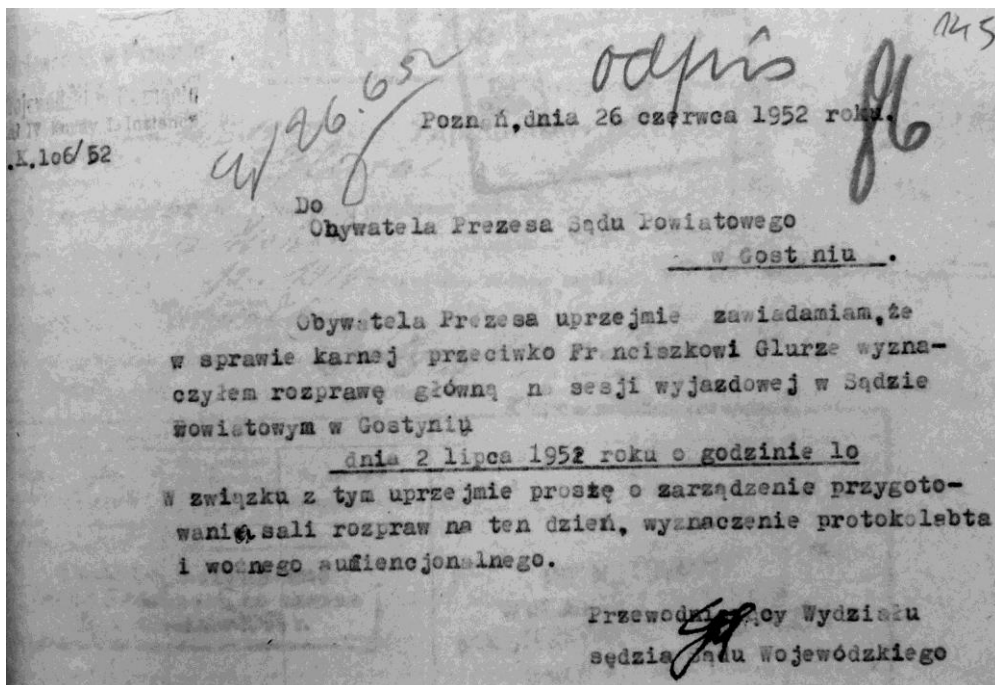
*Powiadomienie o przedłużeniu aresztu tymczasowego Franciszka Glury.
Zbiory IPN w Poznaniu*

Sąd Wojewódzki w Poznaniu na sesji wyjazdowej w Gostyniu w składzie: sędzia Sądu Wojewódzkiego Goncarzewicz, ławnicy Jan Migas, Pelagia Klonowska oraz prokurator powiatowy Bogusławski wydał wyrok uniewinniający Franciszka Glurę od zarzucanych mu czynów⁵⁴. Od decyzji Sądu Wojewódzkiego odwołała się prokuratura. Ostatecznie 14 listopada 1953 roku Sąd Najwyższy w Warszawie podtrzymał wyrok Sądu Wojewódzkiego⁵⁵. W ten sposób Franciszek Glura prawomocnie został uniewinniony. Zachowane akta sprawy dowodzą, że postępowanie to miało znamiona procesu politycznego.

⁵⁴ IPN w Poznaniu, sygn. Po 799/142, Sąd Wojewódzki w Poznaniu – Wydział IV karny, Akta sprawy...: *Wyrok Sądu Wojewódzkiego*, k. 302.

⁵⁵ Tamże, *Wyrok Sądu Najwyższego*, k. 371.

*Zawiadomienie Prezesa Sądu Powiatowego w Gostyniu
o terminie rozprawy Franciszka Glury. Zbiory IPN w Poznaniu*

Na tym nie zakończyły się perypetie Franciszka Glury z organami bezpieczeństwa publicznego. Mimo że został oczyszczony przez sąd ze sfabrykowanych zarzutów współpracy z okupantem niemieckim, to nadal był solą w oku ówczesnych władz Polski. W 1960 roku gostyńska Służba Bezpieczeństwa rozpoczęła jego rozpracowywanie w ramach sprawy obserwacji operacyjnej nr 372 pod zarzutem: „prawicy w ruchu ludowym”⁵⁶. W ten sposób uzasadniano zainteresowanie i zastosowanie technik operacyjnych wobec byłych działaczy PSL, którzy wstąpili w szeregi ZSL. Wydawałoby się, że po prawie dwudziestu latach od zakończenia sprawy karnej, ten będący już w dojrzałym wieku były działacz antyhitlerowskiego podziemia i więzień obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu powinien być traktowany przez rządzących ówczesną Polską z największymi honorami. Niestety, nadal stosowano wobec niego represje i prowadzono inwigilację.

Mimo zakończenia w 1962 roku obserwacji operacyjnej nr 372, sielanka nie trwała długo. 25 października 1973 roku po raz kolejny tajna policja polityczna PRL rozpoczęła działania operacyjne wobec Glury. Ich powodem była rzekomo jego działalność opozycyjna w szeregach ZSL i utrzymy-

⁵⁶ IPN w Poznaniu, sygn. Po 073/1: Karty EO-132 z kartoteki pomocniczej WUSW w Poznaniu, k.1, IPN Po 0044/1, Karty E-14 z KOI WUSW w Poznaniu, k. 1-2.

wanie kontaktów z byłymi aktywnymi działaczami PSL. Ostatecznie sprawa ta została zakończona 17 stycznia 1976 roku z powodu zaprzestania przez Glurę wrogiej antypaństwowej działalności. Materiały operacyjne zostały złożone w Archiwum Wydziału „C” Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Lesznie 26 lutego 1976 roku. Niestety, te wytworzone i zarchiwizowane materiały dokumentujące antykomunistyczną działalność Franciszka Glury nie wytrzymały czasu transformacji przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Bezprawnie zostały zniszczone 20 stycznia 1990 roku, o czym poinformował Naczelnik Wydziału Konstytucyjnego Porządku Państwa WUSW w Lesznie stosownym wpisem 15 lutego 1990 roku. W ten sposób bezpowrotnie zostały utracone historyczne dokumenty ukazujące skalę represji i działań UB i SB wymierzone w Franciszka Glurę i innych Polaków.

Pozostałych byłych najaktywniejszych działaczy PSL również poddawano obserwacji. Ich inwigilacja zakończyła się 28 marca 1956 roku. Referent Powiatowej Delegatury do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Gostyniu chorąży Tadeusz Szcześniak dokonał analizy materiałów związanych ze środowiskiem byłych członków PSL i umieścił w kartotece ogólnoinformacyjnej nazwiska 32 osób zarejestrowanych na podstawie wykazów rewizji przeprowadzonych w okresie przedwyborczym w 1947 roku oraz nazwiska 27 osób pełniących funkcje w Zarządzie Powiatowym PSL w Gostyniu. Pozostałych 151 aktywistów tej partii wyłączył z kartoteki i wpisał do skorowidza, gdyż byli oni tylko szeregowymi członkami PSL. Natomiast materiały zgromadzone na wszystkie 211 osób chorąży Szcześniak postanowił złożyć w archiwum Wydziału X Wojewódzkiego Urzędu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu⁵⁷.

Franciszek Glura przez cały okres swojego powojennego życia zawodowego i rodzinnego związany był z Gostyniem. Pełnił funkcję kierownika biura Cechu Rzemiosł Różnych w Gostyniu. Pracował w swoim prywatnym warsztacie w mieszkaniu przy ulicy Nowej 13, przemianowanej później na ulicę imienia twórcy radzieckich służb bezpieczeństwa Feliksa Dzierżyńskiego, gdzie naprawiał radia. Na skutek przejść obozowych, a szczególnie długich marszów, miał chore nogi. Utracił wzrok w lewym oku, a drugie też miał chore. Zmarł 1 kwietnia 1986 roku. Pochowany został na gostyńskim cmentarzu⁵⁸. Franciszek Glura przeżył gehennę, będąc przez ponad trzy lata więźniem niemieckich obozów koncentracyjnych. Trafił tam, ponieważ walczył z okupantem. Cudem ocalał. Po powrocie do Gostynia włączył się w odbudowę zniszczonego kraju. W zamian za dotychczasowe zaangażowa-

⁵⁷ IPN w Poznaniu, sygn. Po 0/6/121/6: *Analiza materiałów sprawy obiektowej na b. członków PSL-u*, k. 286-291.

⁵⁸ D. M a r c i n i a k, *Franciszek Glura – patriota, regionalista, fotograf*, „Życie Gostynia” 2013, nr 29, s. 12.

nie spotkały go kolejne szykany i okrutne metody stosowane przez funkcjonariuszy UB. Był bez wątpienia jedną z najdłużej inwigilowanych i represjonowanych osób z terenu powiatu gostyńskiego w okresie rządów komunistów w Polsce.